Lapin kauppakamarin lausunto Eduskunnan talousvaliokunnalle 28.2.2024

Asia: HE 100/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi saamelaiskäräjistä annetun lain ja rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta

Lapin kauppakamari kiittää mahdollisuudesta jättää asiantuntijalausunto sekä osallistua suulliseen kuulemiseen asiasta. Lausumme kunnioittavasti asiasta seuraavaa.

Yleistä

Koko Lapissa, myös saamelaiskulttuurin turvaamisen näkökulmasta, alueen elinvoimaisuuden säilyttäminen ja vahvistaminen on tärkeää. Lapin keskeiset elinkeinosektorit ovat matkailu, teollisuus, kaivostoiminta sekä näihin liittyvät palvelut ja alihankinta. Nämä tuovat valtaosan koko Lapin työpaikoista sekä aluetalousvaikutuksista, tämä koskee myös saamelaisten kotiseutualuetta.

Lapin elinkeinoelämän vision mukaan *Lappi on pohjoisen Euroopan solmukohta, joka yhdistää luonnon kestävän käytön vastuulliseen kasvuun*. Tähän liittyy keskeisesti monipuolinen elinkeinorakenne ja luonnonvarojen hyödyntäminen elinkeinotoiminnassa kestävällä tavalla. Erilaisten elinkeinojen toiminta rinnakkain mahdollistaa asukkaiden toimeentulon ja alueen elinvoiman koko Lapissa, myös saamelaisten kotiseutualueen kunnissa. Alueiden elinvoimaindeksi mittaa mm. asukkaiden tuloja, työllisyysastetta, verotuloja, yritystiheyttä ja huoltosuhdetta. Lapin kunnista erityisesti Kittilä, mutta myös Sodankylä ja Kolari menestyvät hyvin. Näitä kuntia yhdistää mm. monipuolinen elinkeinorakenne (matkailu ja palvelut, kaivos, teollinen toiminta). Lapin kauppakamarin mielestä sääntelyn on turvattava monipuolista elinkeinorakennetta ja elinkeinoelämän kestävää kasvua.

Muuttunut geopoliittinen tilanne on nostanut pohjoiset yhteydet Ruotsiin ja Norjaan entistä tärkeämmäksi koko Suomen turvallisuuden ja huoltovarmuuden näkökulmasta. Liikenne- ja energiainfrastruktuurin kehittämistä on tarpeen voida toteuttaa myös pohjoisimmassa Lapissa. Näitä konkreettisesti ovat muun muassa voimajohtolinjat energiahuoltovarmuuden turvaamiseksi, tie- ja raideinfra ihmisten ja tavaroiden liikkumisen turvaamiseksi ja energiahankkeet. Infrahankkeiden toteuttaminen on koko Suomen yhteiskunnan toimivuuden ja puolustuskyvyn vuoksi välttämättömiä. Näitä hankkeita on pystyttävä edistämään johdonmukaisesti ja mahdolliset paikalliset haitat esimerkiksi porotaloudelle eivät voi olla este koko Suomen turvallisuuden edistämiselle.

Vihreä siirtymä edellyttää omavaraisuuden lisäämistä myös kaivostoiminnan tuotteissa. Vaikka saamelaisten kotiseutualueelle ei jatkossakaan sijoitettaisi esimerkiksi kaivostoimintaa tai mittavaa tuulivoimarakentamista, tulee niitä kuitenkin sijoittumaan saamelaisten kotiseutualueen välittömään läheisyyteen. Lisäksi kallioperätutkimus ja malminetsintä tulisi olla aidosti mahdollista myös saamelaisten kotiseutualueella. Esimerkiksi valtion tutkimuslaitos GTK:n tekemä malminetsintä lisää tietovarantoa Suomen maaperästä.

Lakiesityksessä ollaan laajentamassa yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoitetta. Yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoite koskee useita yritysten toimintaan ja investointeihin vaikuttavia asioita (luvitus, kaavoitus, tie- ja reittilinjaukset jne.) On tärkeää varmistaa, ettei sääntelyllä pidennetä ja monimutkaisteta enempää jo nykyisellään pitkäkestoisia investointeihin ja yritystoimintaan vaikuttavia prosesseja.

9§ *Yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoite*

Lapin kauppakamarin näkemyksen yhteistyön painottaminen on hyvä asia. Esityksen mukaan neuvotteluissa pyrkimyksenä tulee olla yksimielisyys ja Saamelaiskäräjien suostumus. Tämä on käytännössä ollut tavoitteena osapuolilla jo ennen lakimuutosta. Tavoitteesta huolimatta kaikissa tilanteissa yksimielisyyttä ei saavuteta. Pidämme tärkeänä perusteluteksteissä olevaa kirjausta siitä, että Saamelaiskäräjille ei ole veto-oikeutta, vaikka suostumus on neuvottelujen tavoitteena.

Yksimielisyyden syntymättä jääminen ei siis estäisi hankkeiden etenemistä tai muodostuisi valitusperusteeksi.

Esityksen mukaan neuvotteluja tulisi käydä saamelaisten kotiseutualueella toteutettavaksi suunnitelluista hankkeista sekä hankkeista, joiden vaikutukset ulottuvat kotiseutualueelle, vaikka ne toimeenpantaisiin sen ulkopuolella. Perustelutekstissä todetaan, että esimerkiksi ympäristöön ja maankäyttöön liittyvien toimenpiteiden vaikutukset voivat ulottua kotiseutualueelle, vaikka ne toimeenpantaisiin maantieteellisesti kotiseutualueen ulkopuolella. Esityksessä ei tuoda selkeästi esiin minkä tasoisia vaikutuksia tässä tarkoitetaan.

Esityksessä esitetään myös luettelo yhteistoimintavelvoitteen piiriin kuuluvista asioista. Luettelo ei esityksen mukaan kuitenkaan rajoita soveltamisalaa, vaan säännöstä tulee soveltaa kaikkiin toimenpiteisiin, jotka toteutetaan saamelaisten kotiseutualueella tai joiden vaikutukset ulottuvat sinne taikka jotka voivat vaikuttaa erityisesti saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän oikeuksiinsa alkuperäiskansana.

Lapin kauppakamari toteaa, että tarvittaisiin selkeämpi määrittely ja rajaus siitä, mitä ja millä alueella sijaitsevia hankkeita ja toimia yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoite koskee. Iso tulkinnanvara on haaste. Lain kirjaukset eivät Lapin kauppakamarin mielestä saisi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että Saamelaiskäräjät voisivat merkittävästi vaikuttaa kotiseutualueen ulkopuolella tehtäviin investointeihin. Asia olisi selkeämpi, jos yhteistoiminta ja neuvotteluvelvoite tarkennettaisiin koskemaan esimerkiksi investointeihin ja maankäyttöön liittyvien hankkeiden osalta saamelaisten kotiseutualueella toteutettavia hankkeita.

Edelliseen uudistusesitykseen (274/2022) verrattuna esityksestä on poistettu esimerkiksi heikennyskielto, tehdyt kevennykset ovat vieneet esitystä elinkeinojen näkökulmasta parempaan suuntaan. Edelliseen uudistusesitykseen verrattuna esitykseen on myös lisätty viranomaisen Saamelaiskäräjille ilmoittama neuvotteluhalukkuuden ilmoittamista koskeva määräaika, mikä on hyvä asia. Lapin kauppakamari nostaa esiin, että halukkuuden ilmoittamisen määräajan lisäksi tulee varmistaa että yhteistoiminta- ja neuvottelumenettelyn käynnistyttyä prosessissa passivoituminen ei hidasta hankkeiden lupakäsittelyä. Kaikille osapuolille tulee varmistaa riittävät resurssit viedä neuvotteluja eteenpäin sujuvasti ja viiveettä.

Huomautamme, että lakiesityksestä puuttuu vaikutusten arviointi yritystoiminnan ja elinkeinojen harjoittamisen näkökulmasta ja esitämme sitä tehtäväksi.

Lopuksi

Lapin kauppakamari korostaa saamelaiskulttuurin ja kielen säilymisen tärkeyttä, sekä siihen käytettävissä olevien resurssien tarvetta. Saamelaisten aseman turvaaminen on Suomelle arvokas ja tärkeä asia. Lapin kauppakamari korostaa, että Saamelaiskäräjälain kirjausten tulisi saavuttaa laajaa hyväksyntää Lapissa, edistää yhteistyötä ja aitoa neuvottelua kaikkien osapuolten kesken ja mahdollistaa elinvoiman kannalta välttämätön monipuolinen elinkeinojen kehitys.

Lisätiedot:

Lapin kauppakamari
Liisa Ansala, toimitusjohtaja, liisa.ansala@chamber.fi, p. 044 577 7514
Hanna Baas, johtaja (vaikuttaminen ja edunvalvonta), hanna.baas@chamber.fi, p. 040 665 8720